

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/28, p. 327-342

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12416>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

Referees/Hakemler: Doç. Dr. Özgür Kasım AYDEMİR – Doç. Dr. Hatice FIRAT – Doç. Dr. Levent KURGUN -Yrd. Doç. Dr. Didem ÇETİN

This article was checked by iThenticate.

ANLAM DAN TERİME CÜMLE TAHLİLİ*

Perihan Gülce ÖZKAYA** - Mustafa Volkan COŞKUN***

ÖZET

Türkçe eğitiminde kazandırılması gereken ana beceriler; anlama ve anlatmaya dayalı olan dinleme, konuşma, okuma, yazma becerileri olarak belirlenmiştir. Bu becerileri kazandırabilmek için, üst seviyede dil hâkimiyetinin de kazandırılması gerekir. Bütün bunlar için, klasik uygulama ve yöntemlerle yapılan terime dayalı dil bilgisi öğretimi yerine, beceri alanlarıyla ilişkilendirilmiş anlama dayalı bir dil bilgisi öğretimi tercih edilmesi yerinde olur. Bu tür bir yaklaşımda, anlamdan terime doğru hareketle, hem cümlelerin anlam boyutu algılanmış ve kavranmış, hem de anlam boyutu içinde yer alan birimlerin terim adları öğrenilmiş olur. Dil bilgisi konularından biri olan cümle tahlili konusunun, anlamdan terime doğru bir yaklaşımla işlenmesi, temel ve gelişmiş dil becerilerinin üst seviyede kazandırılmasını sağlarken, aynı zamanda anlam-terim ilişkilendirilmesini ve bağdaştırılmasını da mümkün kılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, iki farklı yayınevi (*MEB Yayınları*, *Dikey Yayıncılık*) tarafından hazırlanan ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki cümlelerin öğeleri kazanımlarının verildiği altı metinde yer alan cümleler, önce anlamları göz önüne alınarak öbeklere ayrılmış ve her öbeğin anlam adı tespit edilmiş; daha sonra oluşturulmuş olan anlam adı tablosundan, cümlede tespit edilmiş olan öbeklerin, anlam adlarına karşılık gelen terim adları bulunmuştur. Böylece, öbeklerin anlam adları ve terim adlarının aynı zaman diliminde öğrenilmesinin mümkün olabileceğine işaret edilmiştir. Çalışmanın sonundaki tartışma ve öneriler

* Bu çalışma, 03-07 Mayıs 2017 tarihleri arasında düzenlenen 2. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş. Gör. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, El-mek: ozkayagulce@gmail.com

*** Prof. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, El-mek: coskunmustafavolkan@gmail.com

bölümünde, eğitim öğretim kurumlarında okutulan dil bilgisi konularından biri olan cümlelerin öğeleri konusunun, öbek-anlam ilişkisini ön plana çıkararak işlenmesinin, öğrencilerin dil becerilerinin üst seviyede gelişmesine, kendi iç dünyalarına, çevrelerine ve daha geniş olarak dünyaya bakış açılarına olumlu katkılarda bulunabileceği hususlarındaki görüşlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anlam, terim, cümle tahlili

SENTENCE ANALYSIS FROM MEANING TO TERM

ABSTRACT

Basic skills to be imparted in Turkish language education are determined as listening, speaking, reading and writing which are based on comprehending and narrating. In order to impart these skills, higher level language mastery should be imparted. To this end, instead of term-based grammar instruction delivered through classic applications and methods, meaning-based grammar instruction and education linked to skill areas should be delivered. In such an approach, by moving from meaning towards term, both the meaning dimensions of sentences are perceived and understood and term names of the units involved in the meaning dimension are learned. Teaching of the subject of sentence analysis, one of the grammar subjects, by means of an approach from meaning towards term enables the inculcation of the basic and advanced language skills to a large degree and at the same time allows meaning-term association. The aim of this study is examine the texts that include parts of speech as the attainments in two 8th grade Turkish textbooks that are published by two publishers (Ministry of National Education Publishing, Dikey Publishing) and to compare them in quality and quantity in terms of syntax by focusing on meaning and terms. The current study employed the case study design, one of the qualitative research methods. The data of the current study were collected through the document analysis method. For this purpose, the sentences in the six texts through which the objectives related to the elements of a sentence are intended to be achieved in the Turkish textbooks prepared by two different publishing houses for the secondary school eighth grade were first divided into phrases considering their meanings, then meaning name of each phrase was determined; after that from the meaning names table formed, term names of the phrases detected in the sentence corresponding the meaning names were found. In this way, it is pointed out that it can be possible to learn meaning names and term names of phrases simultaneously. In the discussions and suggestions section at the end of the study, it is argued that teaching of the subject of the elements of a sentence, one of the grammar subjects taught in formal educational institutions, by emphasizing phrase-meaning association can contribute to the development of students' language skills to higher levels and their self-perception, perception of the world and environment.

Turkish Studies

STRUCTURED ABSTRACT

Teaching of the subject of sentence analysis, one of the grammar subjects, by means of an approach from meaning towards term enables the inculcation of the basic and advanced language skills to a large degree and at the same time allows meaning-term association. Through an analysis proceeding from meaning to term, both the meaning dimension of the sentence is perceived and comprehended and the term names of the units involved in the meaning dimension are learned. By pursuing such an approach, while the meaning is brought to the fore in relation to the formation and development of skills on the one hand, students are enabled to easily find answers to the questions asked in exams prepared on the basis of the traditional approach aiming to test the recognition of terms on the other. In grammar teaching, the studies putting meaning into the center (Coşkun, Özkaya and Erdemir, 2016; Coşkun, Uysal and Özkaya, 2017; Işık, 2012; Polat, 2014; Şaf, 2010; Uysal and Bardakçı, 2014) emphasized that it is necessary for students to internalize what they have learned by relating them to the real life for permanent learning to occur, which can be possible by adopting a meaning-centered teaching approach and that a meaning-centered teaching has positive effects on the development of students' thinking and language skills. Though, in the literature, it is stated that putting meaning into the center in grammar teaching has positive effects on relating what has been learned into the real life, the realization of permanent learning and development of language and thinking skills, research focusing on this issue in the relevant literature is quite limited. In this respect, it is believed that if the number of studies focusing on the analysis of sentences from meaning to term is increased, positive contributions to the literature will be made.

The aim of this study is examine the texts that include parts of speech as the attainments in two 8th grade Turkish textbooks that are published by two publishers (Ministry of National Education Publishing, Dikey Publishing) and to compare them in quality and quantity in terms of syntax by focusing on meaning and terms.

The current study employed the case study design, one of the qualitative research methods. The data of the current study were collected through the document analysis method. For this purpose, the sentences in the six texts through which the objectives related to the elements of a sentence are intended to be achieved in the Turkish textbooks prepared by two different publishing houses for the secondary school eighth grade were first divided into phrases considering their meanings, then meaning name of each phrase was determined; after that from the meaning names table formed, term names of the phrases detected in the sentence corresponding the meaning names were found. In this way, it is pointed out that it can be possible to learn meaning names and term names of phrases simultaneously.

In the current research, it was found both in the texts from the textbooks published by the Ministry of National Education (MNE) and in the texts from the textbooks published by the Dikey Publishing that aside from the basic elements of a sentence (subject-verb), the element of adverb is used the most frequently. However, analysis of texts in terms of grammar does not yield detailed data about the sentence structures of

texts and does not give the opportunity to make comparison. Therefore, there is a need to analyze the words and phrases in texts depending on the meanings they have. As a result of the meaning-based syntax analysis, it was concluded that as they have more meaningful units in fewer sentences, the texts found in the textbooks published by MNE can make students experience greater variety of words of meaning than the texts found in the textbooks published by the Dikey Publishing and are more suitable for in-depth syntax analysis of deep structures. When all the analyzed texts are considered, it can be argued that in the texts, while “direction, manner, time” elements are frequently used, “continuity, comparison, relatedness, restriction” elements are rarely used. As they are the elements frequently encountered in our daily life and directing our life, the frequent use of “direction, manner, time” elements in the texts seems to be normal. As the elements of “continuity, comparison, relatedness, restriction” are not frequently used in the daily life and they are generally used in specific situations, their rare use in the texts seems to be normal. As a result of the analysis of a total of 561 sentences in the texts analyzed within the context of the current study, 84 term-based sentence patterns and 218 meaning-based sentence patterns were detected. Thus, the number of meaning-based sentence patterns is higher than that of the number of term-based sentence patterns. This indicates that by going into the deep structure through meaning analysis, opportunity to explore the richness of Turkish language can be obtained.

In light of the findings of the texts, it was concluded that analysis of texts according to grammatical terms does not produce detailed information about the sentence structures possessed by texts and does not give the opportunity to make comparison, while the analysis of the elements in texts according to their meanings allows more healthy internalization of the meaningful units making up the sentences and in-depth analysis of these units so that the richness of the language can be explored. This finding is similar to the findings reported by Coşkun, Özkaya and Erdemir (2016), Coşkun, Uysal and Özkaya (2017), Işık (2012), Polat (2014). Taking the meanings gained by words and phrases within a sentence into consideration and conducting meaning-based analysis of syntax allow penetration into the deep structure and internalization of concepts. Uysal and Bardakçı (2014) also emphasized that the traditional approach mostly preferred by teachers to the meaning-based approach is not adequate to fulfill the objectives stated in the curriculum. Inadequacy of the traditional grammar in fulfilling the objectives enforces the adoption of meaning-centered grammar teaching. On the basis of the findings of the current research, it is thought that if one of the grammar subjects, sentence analysis, is conducted from meaning to term, it will promote the development of thinking skills as well as basic and advanced language skills and at the same time makes meaning-term association possible. Işık (2012) also concluded that making students understand phrase-meaning relationship in the sentence has positive effects on the development of language skills. Şaf (2010) also reported that the three-dimensional grammar teaching centered on form, meaning and usage positively affected the learning process. These findings concur with the findings of the current study. Moreover, Coşkun, Özkaya and Erdemir (2016) and Coşkun, Uysal and Özkaya (2017) found that sentence analysis based on the existing

---

Turkish Studies

grammatical terms is highly superficial when compared to the meaning-based sentence analysis. Thus, it can be argued that conducting sentence analysis on the basis of meaning allows the exploration of the deep structure of a sentence, establishment of language-thought relationship and uncovering the richnesses of a language.

In light of the findings of the current study, the following suggestions can be made to teach students phrase-meaning relationship by means of sentence analysis from meaning to term:

- Given the importance of continuity in education, special care should be taken to conduct meaning-centered grammar teaching starting from the first stages of education. In this respect, grammar subjects should be taught by adopting an approach from meaning to term.
- Students should be made more aware of the fact that grammar is not a mass of rules, they should be made feel that sentences are of a unity of meaningful units and each element has a meaning.
- Students should be motivated that establishing phrase-meaning relationship will contribute to the development of language and thinking skills and should be encouraged to relate what they have learned in class to the real life.
- Research focusing on phrase-meaning relationship is believed to offer insights for researchers in the field of Turkish language education. Therefore, the number of such studies should be increased.

Keywords: Meaning, term, sentence analysis

1. Giriş

Türkçe eğitiminde kazandırılması gereken ana beceriler; anlama ve anlatmaya dayalı olan dinleme, konuşma, okuma, yazma becerileri olarak belirlenmiştir. Bu becerileri kazandırabilmek için, üst seviyede dil hâkimiyetinin de kazandırılması gerekir. Dil hâkimiyetinin kazandırılabilmesi için, uygulamalı çalışmalarla dilin fonetik, sentaks ve semantik hususiyetlerinin ve kurallarının öğrencilere benimsetilmesi gereklidir. Böylece dil becerileri kazandırılan öğrencilerin, bu becerileri hayata geçirirken, dilin kurallarına uygun olarak üretim yapmaları sağlanmış olur.

Öğrencilere dil becerisi kazandırabilmek için, klasik uygulama ve yöntemlerle yapılan terime dayalı dil bilgisi öğretimi yerine, beceri alanlarıyla ilişkilendirilmiş anlama dayalı bir dil bilgisi öğretimi tercih edilmesi yerinde olur. Dil bilgisi konularının sadece terime dayalı olarak işlenmesi ve anlamın göz ardı edilmesi, öğrencilere gerekli olan becerileri kazandırmada yetersiz kalmaktadır. Olması gereken ise, öğrencinin bilgiyi zihninde yapılandırarak anlamlandırmasına, yaşantı hâline getirebilmesine ve içselleştirmesine olanak sağlayan bir eğitim anlayışının benimsenmesidir. Bu da ancak anlamın merkeze alındığı bir eğitim öğretimle mümkündür (Coşkun, Uysal ve Özkaya, 2017). Dil sadece biçim değildir, bu nedenle işlevi göz ardı eden bir inceleme dil becerilerinin kazandırılmasında etkili olamaz (Börekçi, 2015). Dil sürekli değişen ve gelişen bir varlıktır; ancak kurallar dilin değişimine ayak uyduramazlar. Kuralların biçim temelli olması nedeniyle, kurala dayalı bir öğretimde, dilin anlamı ve işlevi göz ardı edilmiş olur. Bu sebeple, dil bilgisi öğretimi kuralları ezberletmek yerine, nedenleri ve bağlamı bildirmeye yönelik olmalı ve anlamı odağa alarak yapılmalıdır (Larsen Freeman, 1991). Bireylere analiz ve sentez yapabilme becerisi kazandırabilen

bir eğitim, onların varlıkları bütünün içinde çözümlenebilmelerine, kavrayabilmelerine, değerlendirip yorumlayabilmelerine ve farklı olumlu-üretici düşünceler geliştirebilmelerine fırsat verir (Coşkun, 2015). Bu tarz bir yaklaşımda, anlamdan terime doğru hareketle, hem cümlenin anlam boyutu algılanmış ve kavranmış, hem de anlam boyutu içinde yer alan birimlerin terim adları öğrenilmiş olur. Bu tür bir çalışmayla, becerileri oluşturma ve geliştirmeye ilişkin olarak, bir yandan anlam ön plana çıkarılırken, bir yandan da sadece terim adlarının buldurulmasına yönelik olarak klasik yaklaşımla hazırlanan sınavlarda sorulan soruların rahatlıkla cevaplanması sağlanabilir. Dolayısıyla dil bilgisi konularından biri olan cümle tahlili konusunun, anlamdan terime doğru bir yaklaşımla işlenmesi, temel ve gelişmiş dil becerilerinin üst seviyede kazandırılmasını sağlarken, aynı zamanda anlam-terim ilişkilendirilmesini ve bağdaştırılmasını da mümkün kılmaktadır. Dil bilgisi öğretiminde anlamı odağa alan çalışmalarda (Coşkun, Özkaya ve Erdemir, 2016; Coşkun, Uysal ve Özkaya, 2017; Işık, 2012; Polat, 2014; Şaf, 2010; Uysal ve Bardakçı, 2014) kalıcı öğrenmenin gerçekleşebilmesinde, öğrencilerin öğrendiklerini hayatla ilişkilendirerek içselleştirmeleri gerektiğine, anlamın temele alındığı bir yaklaşımla bunun mümkün olabileceğine dikkat çekilmiş; anlam odaklı öğretimin, öğrencilerin, düşünce ve dil becerilerinin gelişiminde olumlu etkiye sahip olduğu vurgulanmıştır. Yapılan çalışmalarda, dil bilgisi öğretiminde anlamın odağa alınmasının, öğrenilenlerin hayatla ilişkilendirilmesi, kalıcı öğrenmenin gerçekleşebilmesi, dil ve düşünce becerilerinin gelişimi üzerinde olumlu etkisinin olduğu belirtilmesine rağmen, ilgili alanyazında bu tür çalışmaların sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, anlamı temele alan ve anlamdan terime doğru yapılacak cümle çözümlemesi çalışmalarının sayısının arttırılmasıyla alana katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, iki farklı yayınevi (*MEB Yayınları*, *Dikey Yayıncılık*) tarafından hazırlanan ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki cümlenin öğeleri kazanımlarının verildiği metinleri, söz dizimi bakımından anlam ve terim odaklı olarak inceleyerek nitelik ve nicelik yönünden karşılaştırmaktır.

2. Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmada veriler doküman incelemesi tekniğiyle toplanmıştır. Bunun için iki farklı yayınevi (*MEB Yayınları*, *Dikey Yayıncılık*) tarafından hazırlanan ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki cümlenin öğeleri kazanımlarının verildiği altı metinde [MEB Yayınları Türkçe ders kitabında incelenen metinler, *Onuncu Yıl Nutku* (36 cümle), *Türküler Dolusu* (66 cümle) ve *Evliya Çelebi* (78 cümle); Dikey Yayıncılık Türkçe ders kitabında incelenen metinler, *Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu* (236 cümle), *Misafirliklerimiz* (81 cümle) ve *Konuğa İkrâm* (64 cümle)] yer alan toplam 561 cümle, önce anlamları göz önüne alınarak öbeklere ayrılmış ve her öbeğin anlam adı tespit edilmiş; daha sonra oluşturulmuş olan anlam adı tablosundan, cümlede tespit edilmiş olan öbeklerin, anlam adlarına karşılık gelen terim adları bulunmuştur. Böylece, öbeklerin anlam adları ve terim adlarının aynı zaman diliminde öğrenilmesinin mümkün olabileceğine işaret edilmiştir.

Araştırma kapsamında anlama dayalı olarak bulunan birimler, yine anlama dayalı olarak isimlendirilmiştir. Cümlelerde tespit edilen anlamlı birimler ve bu birimlerin dil bilgisi karşılıkları Tablo 2.1'de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki incelenen metinlerdeki söz dizimini oluşturan birimlerin terim ve anlam isimleri

Dil Bilgisi Terimleri	Anlamlı Birimler
Özne	Etkileyen Etkilenen
Nesne	Etkileyen Etkilenen
Yer Tamlayıcısı	Yönelme Bulunma Ayrılma
Zarf Tamlayıcısı	Tarz, zaman, vasıta, şart, benzerlik, sebep, süreç, miktar, görelilik, özgünlük, amaç, devamlılık, karşıtlık, ilgilik, kıyaslama, sınırlama, yön, tekrar
Yüklem	Kalp

Cümlede taşıdığı anlama göre “tarz, zaman, vasıta, şart, benzerlik, sebep, süreç, miktar, görelilik, özgünlük, amaç, devamlılık, karşıtlık, ilgilik, kıyaslama, sınırlama, yön, tekrar” gibi kavramlar, terim olarak tek bir kalıp sözle “zarf tamlayıcısı” olarak adlandırılmıştır. Bununla birlikte, bu kavramların derin yapıda etkileyen ve/veya etkilenen konumunda olduğu görülmüştür. Aynı durum diğer öğeler için de geçerlidir. Buna göre “özne”, “nesne” terimleri, “etkileyen ve etkilenen” olarak isimlendirilmektedir. “Yönelme, bulunma ve ayrılma” kavramları ise “yer tamlayıcısı” terimini karşılamaktadır. Yönelme/bulunma/ayrılma bir yer üzerine ise “mekân” olarak (eve, İstanbul’a, Ankara’dan, vb.); bir kişi/varlık üzerine ise “etkileyen” ya da “etkilenen” olarak da (Ayşe’ye, Ali’de, Ahmet’ten, vb.) adlandırılabilir. Yüklem ise cümlenin kalbidir. Cümledeki diğer unsurlar, ancak yüklem sayesinde anlam kazanır ve bu unsurlar ancak yüklemle ilişkilendirilerek tespit edilebilir. Bu nedenle, öğelerin bağlı olduğu temel unsur olan “yüklem”, sahip olduğu anlam göz önünde bulundurulduğunda “kalp” olarak isimlendirilmiştir.

Cümlelerin anlam ve terim tahlili şu şekilde yapılmıştır:

O/ nükteli konuşmasıyla/ padişahın gönlünü çalmıştı. (Evliya Çelebi, MEB Y., s.39)

Etkileyen/ Vasıta/ Kalp

Özne/ Zarf T./ Yüklem

Oğlan/ yine/ boğanın alnına/ yumruğu ile/ sert/ vurdu.

Etkileyen/ Tekrar/ Yönelme (Etkilenen)/ Vasıta/ Tarz/ Kalp

Özne/ Zarf T./ Yer T. / Zarf T./ Zarf T./ Yüklem

(Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu, Dikey Y., s.35)

3. Bulgular

Araştırma kapsamındaki metinleri oluşturan cümlelerde tespit edilen dil bilgisi terimleri ve anlamlı birimler sıklıklarına göre incelenmiş; öne çıkan anlamlı birimler ve terimler belirlenmiştir. Ayrıca iki yayınevine ait metinler; sahip oldukları terimler, anlamlı birimler ve söz dizimi kalıplarına göre karşılaştırılmıştır.

3.1. Metinlerde Yer Alan Dil Bilgisi Terimlerine Yönelik Bulgular

İncelenen metinlerde tespit edilen dil bilgisi terimleri Tablo 3.1’de sunulmuştur.

Turkish Studies

Tablo 3.1. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki incelenen metinlerde tespit edilen dil bilgisi terimleri

DİL BİLGİSİ TERİMLERİ	METİNLER		
	MEB Yayınları (f)	Dikey Yayıncılık (f)	Toplam (f)
Yüklem	180	381	561
Özne	180	378	558
Nesne	53	138	191
Yer T.	61	121	182
Zarf T.	122	175	297
Toplam	596	1193	1789

Tablo 3.1 incelendiğinde, cümlenin temel öğeleri (özne-yüklem) haricinde her iki yayınevine ait metinlerde de en çok zarf tamlayıcısı ögesinin yer aldığı görülmektedir.

3.2. Metinlerde Yer Alan Anlamlı Birimlere Yönelik Bulgular

İncelenen metinlerde tespit edilen anlamlı birimler Tablo 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.2. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki incelenen metinlerde tespit edilen anlamlı birimler

ANLAMLI BİRİMLER	METİNLER		
	MEB Yayınları (f)	Dikey Yayıncılık (f)	Toplam (f)
Kalp	180	381	561
Etkileyen	129	255	384
Etkilenen	104	261	365
Zaman	29	47	76
Tarz	43	61	104
Yönelme	27	80	107
Bulunma	28	24	52
Birliktelik	8	4	12
Ayrılma	6	17	23
Vasıta	6	6	12
Şart	6	16	22
Benzerlik	6	3	9
Sebep	4	10	14
Miktar	4	5	9
Süreç	3	5	8
Görelilik	3	2	5
Özgünlük	2	-	2
Amaç	2	1	3
Devamlılık	1	-	1
Karşıtlık	1	4	5
Kıyaslama	1	-	1
Sınırlama	1	-	1
Tekrar	1	9	10
İlgilik	1	-	1
Yön	-	2	2
Toplam	596	1193	1789

Tablo 3.2 incelendiğinde, MEB Yayınları’nda yer alan metinlerde, 24’ü farklı olmak üzere toplam 596 anlamlı birim tespit edilmiştir. Bu metinlerde en çok “tarz” unsurunun (f.43) kullanıldığı;

en az “devamlılık, karşıtlık, kıyaslama, sınırlama, tekrar, ilgilik” unsurlarının (f.1) yer aldığı görülmüştür. Dikey Yayıncılık’ta yer alan metinlerden farklı olarak “yön” unsuruna ise söz konusu metinlerde yer verilmemiştir. Dikey Yayıncılık’ta yer alan metinlerde, 20’si farklı olmak üzere toplam 1193 anlamlı birim tespit edilmiştir. Bu metinlerde en çok “yönelme” unsurunun (f.80) kullanıldığı; en az “amaç” unsurunun (f.1) yer aldığı görülmüştür. MEB Yayınları’nda yer alan metinlerden farklı olarak “özgünlük, devamlılık, kıyaslama, ilgilik, sınırlama” unsurlarına ise söz konusu metinlerde yer verilmemiştir.

3.3. Metinlerde Yer Alan Söz Dizimi Kalıplarına Yönelik Bulgular

İncelenen metinlerde tespit edilen söz dizimi kalıpları Tablo 3.3’te sunulmuştur. Her iki yayınevindeki metinlerde tespit edilen ortak kalıplar “**koyu**” renkte; sadece Dikey Yayıncılık’ta yer alan metinlerde tespit edilen kalıplar “*italik*” olarak; sadece MEB Yayınları’nda yer alan metinlerde tespit edilen kalıplar ise “*” işareti ile belirtilmiştir.

Tablo 3.3. 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki incelenen metinlerde tespit edilen söz dizimi kalıpları

Terime Dayalı Kalıplar	f	Anlama Dayalı Kalıplar	f		
Özne/Yüklem	127	Etkileyen/Kalp	73		
		Etkilenen/Kalp	54		
Özne/Nesne/ Yüklem	91	Etkileyen/Etkilenen/Kalp	35		
		Etkilenen/Etkileyen/Kalp	56		
Özne/Yer T./Yüklem	49	<i>Etkileyen/Mekân (yönelme)/Kalp</i>	3		
		Etkilenen/Mekân (yönelme)/Kalp	12		
		Etkilenen/Etkileyen (yönelme)/Kalp	13		
		Etkileyen/Etkilenen(yönelme)/Kalp	5		
		<i>Etkileyen/Etkileyen (yönelme)/Kalp</i>	1		
		Etkilenen/Etkileyen (bulunma)/Kalp*	2		
		Etkileyen/Mekân (bulunma)/Kalp	4		
		Etkilenen/Mekân (bulunma)/Kalp	5		
		<i>Etkilenen/Mekân (ayrılma)/Kalp</i>	3		
		<i>Etkilenen/Etkileyen (ayrılma)/Kalp</i>	1		
		Özne/Zarf T./Yüklem	43	Etkileyen/Tarz/Kalp	7
				Etkilenen/Tarz/Kalp	13
				Etkileyen/Şart/Kalp	3
Etkilenen/Şart/Kalp	2				
<i>Etkilenen/Miktar/Kalp</i>	2				
Etkileyen/Miktar/Kalp*	2				
<i>Etkilenen/Yön/Kalp</i>	1				
<i>Etkilenen/Zaman/Kalp</i>	2				
<i>Etkileyen/Zaman/Kalp</i>	1				
Etkileyen/Özgünlük/Kalp*	1				
Etkilenen/Birliktelik/Kalp*	2				
Etkileyen/Benzerlik/Kalp*	2				
<i>Etkileyen/Süreç/Kalp</i>	2				
<i>Etkileyen/Görelilik/Kalp</i>	1				
Etkileyen/Sebep/Kalp	2				
Özne/Nesne/Yer T./Yüklem	23	<i>Etkileyen/Etkilenen/Mekân (yönelme)/Kalp</i>	11		
		Etkileyen/Etkilenen/Etkileyen (yönelme)/Kalp	5		
		Etkilenen/Etkileyen/Etkileyen (yönelme)/Kalp*	1		
		Etkileyen/Etkilenen/Etkileyen (bulunma)/Kalp*	1		

Turkish Studies

		Etkilenen/Etkileyen/Etkileyen (bulunma)/Kalp*	1
		<i>Etkilenen/Etkileyen/Etkilenen (yönelme)/Kalp</i>	1
		<i>Etkileyen/Etkilenen/Etkileyen (ayrılma)/Kalp</i>	1
		Etkilenen/Etkileyen/Etkileyen (ayrılma)/Kalp*	1
		<i>Etkilenen/Etkileyen/Mekân (bulunma)/Kalp</i>	1
Zarf	19	Zaman/Etkileyen/Kalp	5
T./Özne/		Zaman/Etkilenen/Kalp	2
Yüklem		<i>Şart /Etkilenen/Kalp</i>	1
		Şart/Etkileyen/Kalp	2
		Vasıta/Etkileyen/Kalp*	1
		Birliktelik/Etkileyen/Kalp*	1
		<i>Sebep/Etkilenen/Kalp</i>	1
		<i>Karşıtlık/Etkileyen/Kalp</i>	3
		<i>Süreç /Etkileyen/Kalp</i>	1
		<i>Tekrar/Etkileyen/Kalp</i>	1
		<i>Birliktelik/Etkilenen/Kalp</i>	1
Özne/Zarf T./Yer T./Yüklem	18	<i>Etkileyen/Tarz/Mekân (yönelme)/Kalp</i>	1
		<i>Etkilenen/Tarz/Mekân (yönelme)/Kalp</i>	1
		<i>Etkileyen/Tarz/Etkilenen (yönelme)/Kalp</i>	2
		<i>Etkilenen/Tarz/Etkileyen (yönelme)/Kalp</i>	2
		<i>Etkilenen/Tarz/Mekân (bulunma)/Kalp</i>	1
		<i>Etkilenen/Tarz/Mekân (ayrılma)/Kalp</i>	1
		Etkileyen/Birliktelik/Mekân (bulunma)/Kalp*	1
		Etkilenen/Zaman/Mekân (yönelme)/Kalp*	2
		Etkilenen/ Zaman/Mekân (bulunma)/Kalp*	1
		<i>Etkileyen/Zaman/Mekân (ayrılma)/Kalp</i>	1
		Etkilenen/Şart/Etkileyen (ayrılma)/Kalp*	1
		<i>Etkilenen/Şart/Etkileyen (yönelme)/Kalp</i>	2
		<i>Etkilenen/Şart/Mekân (yönelme)/Kalp</i>	1
		<i>Etkilenen/Süreç/Etkileyen (ayrılma)/Kalp</i>	1
Özne/Zarf T./Nesne/Yüklem	17	Etkileyen/Tarz/Etkilenen/Kalp	5
		Etkilenen/Tarz/Etkileyen/Kalp	3
		Etkilenen/Süreç/Etkileyen/Kalp	2
		<i>Etkilenen/Zaman/Etkileyen/Kalp</i>	2
		<i>Etkileyen/Sebep/Etkilenen/Kalp</i>	1
		Etkileyen/Benzerlik/Etkilenen/Kalp*	1
		Etkilenen/Birliktelik/Etkileyen/Kalp*	2
		Etkileyen/Vasıta/Etkilenen/Kalp*	1
Yer T./Özne/	11	<i>Mekân (yönelme)/Etkileyen/Kalp</i>	1
Yüklem		Etkileyen (yönelme)/Etkilenen/Kalp	2
		<i>Etkilenen (yönelme)/Etkileyen/Kalp</i>	1
		<i>Etkilenen (bulunma)/Etkileyen/Kalp</i>	1
		<i>Etkileyen (ayrılma)/Etkilenen/Kalp</i>	1
		Mekân (bulunma)/Etkileyen/Kalp*	3
		Mekân (bulunma)/Etkilenen/Kalp*	2
Özne/Zarf T./Zarf T./Yüklem	11	<i>Etkileyen/Şart/Benzerlik/Kalp</i>	1
		<i>Etkilenen/Tarz/Birliktelik/Kalp</i>	1
		Etkileyen/Tarz/Tarz/Kalp	2
		<i>Etkilenen/Yön/Tarz/Kalp</i>	1
		<i>Etkileyen/Miktar/Tarz/Kalp</i>	1
		Etkilenen/Zaman/Tarz/Kalp*	2

Turkish Studies

		Etkilenen/Kıyaslama/Miktar/Kalp*	1
		Etkilenen/Benzerlik/Tarz/Kalp*	1
		Etkilenen/Süreç/Tarz/Kalp*	1
Özne/Yer T./Nesne/Yüklem	8	<i>Etkilenen/Etkilenen (yönelme)/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Mekân (ayrılma)/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		Etkileyen/Etkilenen (yönelme)/Etkileyen/Kalp	3
		<i>Etkileyen/Etkilenen (yönelme)/Etkilenen/Kalp</i>	<i>2</i>
		<i>Etkilenen/Mekân (bulunma)/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
Sözde özne/Zarf T./Yüklem	7	<i>Etkilenen/Zaman/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Miktar/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Tarz/Kalp</i>	<i>1</i>
		Etkileyen/Tarz/Kalp	4
Özne/Nesne/Zarf T./Yüklem	7	<i>Etkileyen/Etkilenen/Tarz/Kalp</i>	<i>2</i>
		<i>Etkilenen/Etkileyen/Tarz/Kalp*</i>	<i>3</i>
		<i>Etkilenen/Etkileyen/Zaman/Kalp*</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Etkileyen/Yön/Kalp</i>	<i>1</i>
Zarf T./Sözde özne/Yüklem	5	<i>Şart/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Zaman/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Zaman/Etkilenen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Karşıtlık/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Tarz/Etkileyen/Kalp*</i>	<i>1</i>
Zarf T./Zarf T./Özne/Yüklem	5	<i>Şart/Zaman/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Zaman/Tekrar/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Sebep/Benzerlik/Etkilenen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Şart/Sebep/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Zaman/ Özgünlük/Etkileyen/Kalp*</i>	<i>1</i>
Özne/Zarf T./Zarf T./Nesne/Yüklem	5	<i>Etkileyen/Tarz/Vasıta/Etkilenen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Tekrar/Tarz/Etkilenen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Zaman/Tarz/Etkilenen/Kalp*</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Birliktelik/İlgilik/Etkileyen/Kalp*</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Amaç/Tarz/Etkileyen/Kalp*</i>	<i>1</i>
Özne/Yüklem/Yer T.	4	<i>Etkileyen/Kalp/Mekân(yönelme)</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Kalp/Etkilenen(yönelme)</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Kalp/Etkileyen(yönelme)*</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Kalp/Mekân (ayrılma)*</i>	<i>1</i>
Zarf T./Özne/Zarf T./Yüklem	4	<i>Sebep/Etkileyen/Zaman/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Sebep/Etkileyen/Tarz/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Amaç/Etkileyen/Miktar/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Şart/Etkilenen/Birliktelik/Kalp*</i>	<i>1</i>
Zarf T./Özne/Zarf T./Yer T./Yüklem	4	<i>Sebep/Etkilenen/Zaman/Etkileyen (yönelme)/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Görelilik/Etkilenen/Tarz/Mekân (bulunma)/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Görelilik/Etkilenen/Zaman/Mekân (bulunma)/Kalp*</i>	<i>1</i>
		<i>Zaman/Etkilenen/Tarz/Etkileyen (yönelme)/Kalp</i>	<i>1</i>
Özne/Zarf T./Nesne/Yer T./Yüklem	4	<i>Etkilenen/Tarz/Etkileyen/Mekân (yönelme)/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Tarz/Etkilenen/Mekân (yönelme)/Kalp*</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Zaman/Etkileyen/Etkilenen (yönelme)/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Tarz/Etkileyen/Etkilenen (ayrılma)/Kalp</i>	<i>1</i>
Yüklem/Özne	3	Kalp/Etkileyen	3
Yer T./Sözde özne/Yüklem	3	Mekân (bulunma)/Etkileyen/Kalp	2
		<i>Etkilenen (bulunma)/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>

Turkish Studies

Özne/Zarf T./Yer T./Zarf T./Yüklem	3	<i>Etkilenen/Şart/Mekân (yönelme)/Zaman/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Zaman/Mekân (bulunma)/Tarz/Kalp*</i>	<i>1</i>
		<i>Etkileyen/Vasıta/Mekân (bulunma)/Benzerlik/Kalp*</i>	<i>1</i>
Yer T./Zarf T./Özne/Yüklem	2	<i>Mekân (bulunma)/Zaman/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Mekân (bulunma)/Tarz/Etkileyen/Kalp*</i>	<i>1</i>
Özne/Yer T./Yer T./Yüklem	2	<i>Etkileyen/Etkileyen (ayrılma)/Mekân (yönelme)/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Etkileyen(bulunma)/Etkileyen(yönelme)/Kalp*</i>	<i>1</i>
Zarf T./Sözde özne/Zarf T./Yüklem	2	<i>Zaman/Etkilenen/Tekrar/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Sebeup/Etkileyen/Görelilik/Kalp*</i>	<i>1</i>
Özne/Yer T./Nesne/Zarf T./Yüklem	2	Etkilenen/Mekân (bulunma)/Etkileyen/Tarz/Kalp	2
<i>Sözde özne/Yüklem</i>	<i>6</i>	<i>Etkileyen/Kalp</i>	<i>5</i>
		<i>Etkilenen/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Zarf T./Özne/Yer T./Yüklem</i>	<i>4</i>	<i>Zaman/Etkileyen/Mekân (ayrılma)/Kalp</i>	<i>2</i>
		<i>Zaman/Etkileyen/Etkilenen (yönelme)/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Sebeup/Etkilenen/Etkileyen (yönelme)/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Özne/Yer T./Zarf T./Yüklem</i>	<i>3</i>	<i>Etkilenen/Mekân (yönelme)/Tarz/Kalp</i>	<i>2</i>
		<i>Etkileyen/Etkilenen (yönelme)/Tarz/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Zarf T./Özne/Nesne/Yüklem</i>	<i>3</i>	<i>Vasıta/Etkileyen/Etkilenen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Tekrar/Etkileyen/Etkilenen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Zaman/Etkilenen/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Zarf T./Zarf T./Yüklem</i>	<i>2</i>	<i>Sebeup/Şart/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Sebeup/Vasıta/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Nesne/Özne/Yüklem</i>	<i>2</i>	<i>Etkileyen/Etkilenen/Kalp</i>	<i>2</i>
<i>Özne/Zarf T./Yer T./Nesne/Yüklem</i>	<i>2</i>	<i>Etkilenen/Tekrar/Mekân (yönelme)/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Zaman/Etkilenen (yönelme)/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Özne/Nesne/Zarf T./Zarf T./Yüklem</i>	<i>2</i>	<i>Etkileyen/Etkilenen/Vasıta/Tarz/Kalp</i>	<i>1</i>
		<i>Etkilenen/Etkileyen/Zaman/Birliktelik/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Yüklem</i>	<i>1</i>	<i>Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Yüklem/Sözde özne</i>	<i>1</i>	<i>Kalp/Etkileyen</i>	<i>1</i>
<i>Zarf T./Yüklem</i>	<i>1</i>	<i>Tarz/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Özne/Yüklem/Zarf T.</i>	<i>1</i>	<i>Etkileyen/Kalp/Tarz</i>	<i>1</i>
<i>Yer T./Yüklem/Özne</i>	<i>1</i>	<i>Etkileyen (ayrılma)/Kalp/Etkilenen</i>	<i>1</i>
<i>Özne/Yüklem/Nesne</i>	<i>1</i>	<i>Etkilenen/Kalp/Etkileyen</i>	<i>1</i>
<i>Yer T./Sözde özne/Zarf T./Yüklem</i>	<i>1</i>	<i>Mekân (bulunma)/Etkileyen/Zaman/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Zarf T./Nesne/Özne/Yüklem</i>	<i>1</i>	<i>Zaman/Etkilenen/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Özne/Zarf T./Yüklem/Nesne</i>	<i>1</i>	<i>Etkilenen/Zaman/Kalp/Etkileyen</i>	<i>1</i>
<i>Özne/Yüklem/Yer T./Nesne</i>	<i>1</i>	<i>Etkileyen/Kalp/Etkilenen (yönelme)/Etkileyen</i>	<i>1</i>
<i>Özne/Yüklem/Zarf T./Yer T.</i>	<i>1</i>	<i>Etkilenen/Kalp/Tekrar/Etkileyen (yönelme)</i>	<i>1</i>
<i>Zarf T./Yer T./Sözde özne/Yüklem</i>	<i>1</i>	<i>Tarz/Mekân (bulunma)/Etkileyen/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Yer T./Özne/Zarf T./Yüklem</i>	<i>1</i>	<i>Mekân (yönelme)/Etkilenen/Tarz/Kalp</i>	<i>1</i>
<i>Sözde özne/Zarf T./Zarf T./Yüklem</i>	<i>1</i>	<i>Etkilenen/Tarz/Miktar/Kalp</i>	<i>1</i>

Turkish Studies

Zarf T./Yer T./Özne/Yüklem	1	Zaman/Mekân (bulunma)/Etkileyen/Kalp	1
Zarf T./Özne/Yüklem/Zarf T.	1	Zaman/Etkileyen/Kalp/Şart	1
Zarf T./Özne/Yüklem/Nesne	1	Tarz/Etkilenen/Kalp/Etkileyen	1
Yer T./Özne/Nesne/Yüklem	1	Mekân (bulunma)/Etkilenen/Etkileyen/Kalp	1
Yer T./Özne/Zarf T./Zarf T./Yüklem	1	Mekân (bulunma)/ Etkileyen/ Zaman/ Vasıta/Kalp	1
Özne/Zarf T./Zarf T./Zarf T./Yüklem	1	Etkilenen/Zaman/Tarz/Tarz/Kalp	1
Özne/Yer T./Zarf T./Zarf T./Yüklem	1	Etkilenen/Mekân (bulunma)/Birliktelik/Tarz/Kalp	1
Özne/Zarf T./Zarf T./Nesne/Yer T./Yüklem	1	Etkileyen/Tekrar/Zaman/Etkilenen/Mekân (ayrılma)/Kalp	1
Özne/Zarf T./Yer T./Zarf T./Zarf T./Yüklem	1	Etkileyen/Tekrar/Mekân (yönelme)/Vasıta/Tarz/Kalp	1
Özne/Zarf T./Yer T./Yer T./Nesne/Yüklem	1	Etkilenen/Şart/Mekân (ayrılma)/Etkilenen (yönelme)/Etkileyen/Kalp	1
Zarf T./Özne/Yer T./Nesne/Yer T./Yüklem	1	Benzerlik/Etkilenen/Mekân (bulunma)/Etkileyen/Etkileyen (yönelme)/Kalp	1
Zarf T./Yüklem/Özne*	4	Vasıta/Kalp/Etkilenen*	1
		Benzerlik/Kalp/Etkilenen*	1
		Miktar/Kalp/Etkileyen*	1
		Zaman/Kalp/Etkilenen*	1
Özne/Zarf T./Nesne/Zarf T./Yüklem*	3	Etkileyen/Zaman/Etkilenen/Tarz/Kalp*	1
		Etkilenen/Zaman/Etkileyen/Tarz/Kalp*	1
		Etkilenen/Şart/Etkileyen/Tarz/Kalp*	1
Sözde özne/Yer T./Yüklem*	2	Etkileyen/Mekân (bulunma)/Kalp*	1
		Etkilenen/Mekân (bulunma)/Kalp*	1
Özne/Yer T./Yüklem/Nesne*	2	Etkilenen/Mekân (bulunma)/Kalp/Etkileyen*	1
		Etkilenen/Mekân (ayrılma)/Kalp/Etkileyen*	1
Özne/Zarf T./Yer T./Nesne/Yüklem*	2	Etkilenen/Tarz/Etkileyen (ayrılma)/Etkileyen/Kalp*	1
		Etkilenen/Zaman/Mekân (bulunma)/Etkileyen/Kalp*	1
Özne/Zarf T./Zarf T./Zarf T./Yer T./Yüklem*	2	Etkilenen/Zaman/Tarz/Zaman/Etkileyen (yönelme)/Kalp*	2
Yüklem/Özne/Zarf T.*	1	Kalp/Etkileyen/Sınırlama*	1
Yer T./Yüklem/Özne*	1	Mekân (ayrılma)/Kalp/Etkileyen*	1
Yer T./Yüklem/Zarf T./Özne*	1	Mekân (bulunma)/Kalp/Tarz/Etkileyen*	1
Zarf T./Zarf T./Sözde özne/Yüklem*	1	Karşıtlık/Sebep/Etkilenen/Kalp*	1
Nesne/Zarf T./Örtülü özne/Yüklem*	1	Etkilenen/Zaman/Etkileyen/Kalp*	1
Nesne/Özne/Zarf T./Zarf T./Yüklem*	1	Etkileyen/Etkilenen/Tarz/Tarz/Kalp*	1
Zarf T./Özne/Zarf T./Nesne/Yüklem*	1	Zaman/Etkilenen/Zaman/Etkileyen/Kalp*	1
Özne/Nesne/Zarf T./Yer T./Yüklem*	1	Etkilenen/Etkileyen/Tarz/Mekân (yönelme)/Kalp*	1
Özne/Zarf T./Zarf T./Yer T./Yüklem*	1	Etkilenen/Tarz/Vasıta/Mekân (yönelme)/Kalp*	1
Sözde özne/Zarf T./Zarf T./Zarf T./Yüklem*	1	Etkilenen/Süreç /Zaman/Dönem/Kalp*	1
Zarf T./Zarf T./Sözde özne/Zarf T./Yüklem*	1	Sebep/Zaman/Etkilenen/Tarz/Kalp*	1

Turkish Studies

Zarf T./Zarf T./Yer T./Özne/Yüklem*	1	Devamlılık/Tarz/Mekân (bulunma)/Etkileyen/Kalp*	1
Özne/Zarf T./Zarf T./Yer T./Yer T./Yüklem*	1	Etkilenen/Görelilik/Zaman/Mekân (bulunma)/Mekân (yönelme)/Kalp*	1
Özne/Zarf T./Nesne/Zarf T./Zarf T./Yüklem*	1	Etkilenen/Amaç/Etkileyen/Vasıta/Tarz/Kalp*	1
Özne/Zarf T./Yer T./Nesne/Yer T./Yüklem*	1	Etkileyen/Zaman/Mekân (bulunma)/Etkilenen/Mekân (yönelme)/Kalp*	1
Özne/Zarf T./Nesne/Yer T./Yer T./Yüklem*	1	Etkileyen/Tarz/Etkilenen/Mekân (bulunma)/Etkilenen (yönelme)/Kalp*	1
Özne/Zarf T./Zarf T./Yer T./Nesne/Yüklem*	1	Etkileyen/Zaman/Tarz/Etkilenen (yönelme)/Etkilenen/Kalp*	1
Zarf T./Zarf T./Özne/ Zarf T./Zarf T./Yer T./Nesne/Yüklem*	1	Zaman/Tekrar/Etkileyen/Tarz/Tarz/Etkilenen (yönelme)/Etkilenen/Kalp*	1
84 Terime Dayalı Kalıp	561	218 Anlama Dayalı Kalıp	561

Araştırma kapsamında incelenen metinlerde tespit edilen söz dizimi kalıpları Tablo 3.3'te yer almaktadır. Metinlerde yer alan toplam 561 cümlenin incelenmesi sonucunda terime dayalı 84, anlama dayalı 218 söz dizimi kalıbı tespit edilmiştir. Terime dayalı 84 kalıptan 27'si ortak olup; 24'ü sadece MEB Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki, 33'ü ise sadece Dikey Yayıncılık 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki incelenen metinlerde yer alan söz dizimi kalıbıdır. Anlama dayalı 218 kalıptan 28'i ortak olup; 73'ü sadece MEB Yayınları 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki, 117'si ise sadece Dikey Yayıncılık 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki incelenen metinlerde yer alan söz dizimi kalıbıdır.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki cümlenin öğeleri kazanımlarının verildiği metinleri, söz dizimi bakımından anlam ve terim odaklı olarak inceleyerek, nitelik ve nicelik yönünden karşılaştırmanın amaçlandığı bu çalışmada, hem MEB Yayınları'na hem de Dikey Yayıncılık'a ait metinlerde, cümlenin temel öğeleri (özne-yüklem) haricinde en çok zarf tamlayıcısı ögesinin yer aldığı görülmektedir. Ancak metinleri dil bilgisi terimleri bakımından incelemek, metinlerin sahip olduğu cümle yapıları hakkında ayrıntılı sonuçlar vermemekte ve karşılaştırma yapma olanağı sağlamamaktadır. Bu sebeple, metinlerde yer alan kelime ve kelime gruplarını sahip oldukları anlama göre çözümlenmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bir cümlenin temelinde yer alan anlam öğelerinin bütünü derin yapıyı oluşturmaktadır (Hengirmen, 2007). Derin yapı, yüzey yapının aksine cümlenin anlambilimsel boyutunu temsil eder (Demirci, 2010). Dil birimlerinin, sistem içinde insan bildirişiminin temel birimleri olarak aktardıkları dil dışı ilişkiler ve anlamlar bakımından incelenmesi, yüzey yapıda görünmeyen ama derin yapıda var olan ilişkilerin keşfedilmesine olanak sağlayacaktır (Üstünova, 2010). Bu bağlamda, derin yapıya yönelik çalışmaların yapılabilmesi için, anlamın göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Anlama dayalı yapılan söz dizimi incelemesi sonucunda, daha az cümlede daha fazla anlamlı birime sahip olduğu için, MEB Yayınları'nda yer alan metinlerin Dikey Yayıncılık'ta yer alan metinlere göre daha farklı anlam dünyaları yaşatabileceği ve derin yapıya uygun söz dizimi incelemesine daha elverişli olduğu söylenebilir. İncelenen metinlerin tamamı göz önünde bulundurulduğunda, metinlerde, "yönelme, tarz, zaman" unsurlarına sıklıkla; "devamlılık, kıyaslama, ilgilik, sınırlama" unsurlarına ise oldukça az yer verildiği görülmektedir. Günlük hayatımızda sıklıkla karşılaştığımız, hayatımızı yönlendiren unsurlar olmaları nedeniyle "yönelme, tarz, zaman" unsurlarının metinlerde de sıklıkla ele alındığı söylenebilir. "Devamlılık, kıyaslama, ilgilik, sınırlama" unsurlarının ise günlük yaşamda kullanılan öncelikli unsurlar olmaması, daha özel durumlarda kullanılması nedeniyle diğer unsurlara göre

Turkish Studies

metinlerde daha az yer aldığı söylenebilir. Araştırma kapsamındaki metinlerde yer alan toplam 561 cümlenin incelenmesi sonucunda terime dayalı 84, anlama dayalı 218 söz dizimi kalıbı tespit edilmiştir. Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda, anlama dayalı söz dizimi kalıplarının terime dayalı söz dizimi kalıplarından sayıca fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, anlam tahlili neticesinde derin yapıya inilerek Türk dilinin zenginliğini keşfetme fırsatı yakalanabileceğini göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, metinleri dil bilgisi terimleri bakımından incelemenin, metinlerin sahip olduğu cümle yapıları hakkında ayrıntılı sonuçlar vermediği ve karşılaştırma yapma olanağı sağlamadığı; metinlerde yer alan öğeleri, sahip oldukları anlamlara göre tespit etmenin cümleleri oluşturan anlamlı birimlerin daha sağlıklı bir şekilde kavranmasına, derinlemesine inceleyerek dilin zenginliğinin keşfedilmesine olanak sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Coşkun, Özkaya ve Erdemir (2016), Coşkun, Uysal ve Özkaya (2017), Işık (2012), Polat (2014)'ın çalışmalarından elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir. Kelimelerin veya kelime gruplarının cümlede sahip olduğu anlamların dikkate alınması ve söz dizimi tahlillerinin anlam odaklı yapılması, derin yapıya inilmesine ve kavramların içselleştirilmesine olanak sağlayacaktır. Uysal ve Bardakçı (2014) tarafından yapılan araştırmada, öğretmenlerin anlam odaklı yaklaşım yerine çoğunlukla tercih ettiği geleneksel yaklaşımın, müfredatta yer alan hedefleri karşılamada yetersiz kaldığı vurgulanmıştır. Geleneksel dil bilgisi öğretiminin müfredattaki hedefleri kazandırmada yetersiz kalması, anlamı odağa alan dil bilgisi öğretiminin benimsenmesini gerekli kılmaktadır. Araştırma sonucundan hareketle, dil bilgisi konularından biri olan cümle tahlili konusunun, anlamdan terime doğru bir yaklaşımla işlenmesinin, temel ve gelişmiş dil becerilerinin yanı sıra düşünce becerilerinin gelişimini sağlarken, aynı zamanda anlam-terim ilişkilendirilmesini ve bağdaştırılmasını da mümkün kılacağı düşünülmektedir. Işık (2012) tarafından yapılan araştırmada, cümlede öbek-anlam ilişkisinin kavratılmasının dil becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Şaf (2010) tarafından yapılan araştırmada da, biçim, anlam ve kullanımı odağa alan üç boyutlu dil bilgisi öğretiminin, öğrenme sürecini olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir. Bu sonuçlar, araştırma sonucunu desteklemektedir. Ayrıca Coşkun, Özkaya ve Erdemir (2016) ve Coşkun, Uysal ve Özkaya (2017) tarafından yapılan araştırmalarda, mevcut dil bilgisi terimlerine göre cümle tahlilinin, anlamı göz önünde bulundurarak yapılan cümle tahliline göre oldukça sığ kaldığı görülmüştür. Buna göre, anlamı göz önünde bulundurarak cümle tahlili yapmanın, cümlelerin derin yapısının keşfedilmesine, dil-düşünce-düş ilişkisi kurulmasına, dilin zenginliklerinin ortaya çıkarılmasına olanak sağladığı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmadan elde edilen sonuç doğrultusunda, öğrencilere anlamdan terime cümle tahliliyle öbek-anlam ilişkisinin kazandırılması hususunda şu önerilerde bulunulabilir:

- Eğitimde devamlılığın önemi göz önünde bulundurularak, eğitim öğretimin ilk basamaklarından itibaren anlam odaklı dil bilgisi öğretiminin yapılmasına özen gösterilmelidir. Bu bağlamda, dil bilgisi konuları anlamdan terime doğru bir yaklaşımla işlenmelidir.
- Dil bilgisinin kurallar yığını olmadığı hususunda öğrenciler bilinçlendirilmeli, cümlelerin anlamlı birimler topluluğu olduğu, her ögenin bir anlama sahip olduğu öğrencilere hissettirilmelidir.
- Öbek-anlam ilişkisi kurmanın öğrencilerin dil ve düşünce becerilerinin gelişimini olumlu yönde etkileyeceği hususunda öğrenciler güdülenmeli ve derste öğrendiklerini kendi hayatlarıyla ilişkilendirerek kullanmaları bakımından cesaretlendirilmelidir.

- Öbek-anlam ilişkisini temel alan çalışmaların, Türkçe eğitimi alanında çalışacaklara rehber olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, bu tür çalışmaların sayısı arttırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Börekçi, M. (2015). Söz dizim kuralları bağlamında Türkçe söz dizimi. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10(16) Fall 2015, p.355-370, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8986>, ANKARA-TURKEY.
- Coşkun, M. V. (2015). *Türkçenin ses bilgisi* (Gözden geçirilmiş yeni basım). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Coşkun, M.V., Özkaya, P. G. ve Erdemir, E. (2016, Haziran). Durum ve olay yazılarına göre öbek-anlam ilişkisi. *III. Uluslararası Avrasya Eğitim Araştırmaları Kongresi*. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla.
- Coşkun, M. V., Uysal, Z. E. ve Özkaya, P. G. (2017). 3. ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde söz dizimi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 129-141.
- Demirci, K. (2010). Derin yapı ve yüzey yapıdan ne anlıyoruz?. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5(4) Fall 2010, p.291-304, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1762>, ANKARA-TURKEY.
- Hengirmen, M. (2007). *Türkçe dilbilgisi* (9. Baskı). Ankara: Engin.
- Işık, H. (2012). *Cümlede öbek-anlam ilişkisinin kavratılması yoluyla dil becerilerinin geliştirilmesi (ilköğretim II. kademe örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Larsen Freeman, D. (1991). Teaching grammar. *Teaching English as a Second or Foreign Language*, 2, 279-296.
- Polat, H. (2014). *Mehmet Akif Ersoy'un Gölgele adlı şiir kitabında cümlelerin öğeleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şaf, N. N. (2010). *Yabancı dil öğretiminde üç boyutlu dilbilgisi öğretimi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, H. H. ve Bardakçı, M. (2014). Teacher beliefs and practices of grammar teaching: Focusing on meaning, form, or forms?. *South African Journal of Education*, 34(1), 1-17.
- Üstünova, K. (2010). Yüzey yapı- derin yapı kavramları üzerine. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5(4) Fall 2010, p.697-704, ISSN: 1308-2140, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1771>, ANKARA-TURKEY.